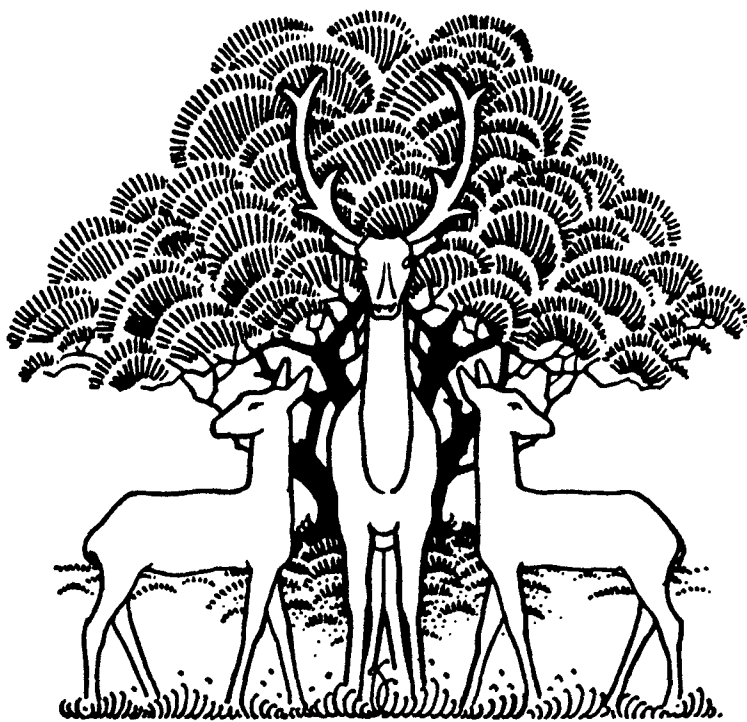

„de Schouw“

Vereniging van
Vrienden
van de
HOGVELUWE

D E S C H O U W

Orgaan van de Vereniging van

"VRIENDEN VAN DE HOGE VELUWE"

Secretariaat: Berg en Dalweg 5, Beekbergen

Alle correspondentie voor de Redactie te richten aan:
Mevr. W.M.C. VOGELZANG - GIESKE, BALMERSTRAAT 40,
APELDOORN

Jaargang 17, Nr. 2

21 juni 1970

ZOMERSCHOUW 1970

Inhoud :

blz.

- 17 Jaarverslag over het Verenigingsjaar 1969
- 19 Balans en Rekening van Baten en Lasten 1969
- 20 Verslag Algemene Ledenvergadering d. d.
21 maart 1970 en causerie Dr. A.D. Voûte
over Insecticiden . . . . . Redactie
- 24 Het Vingerhoedskruid . . . . . H.C. Klein
- 29 De Valkerij in de Nederlanden . . . . . B.S.
- 30 Natuurgids voor Bos en Hei . . Recensie: H.C. Klein
- 31 Museumnieuws

WENKEN voor inzenders van kopij :

- 1. Gebruik voor Uw kopij zo mogelijk een schrijfmachine en maak twee doorslagen. Indien dit niet mogelijk is, schrijft U dan met ballpoint en maak doorslagen via carbonpapier.
- 2. Gebruik brede marge en ruime interlinie.
- 3. Zend kopij met één doorslag in.
- 4. Foto's op zwart-wit glanzend papier.
- 5. Zend Uw kopij voor de eerstvolgende Schouw in voor
10 mei 1970.

ONTWERP OMSLAG: HANS BEERS

JAARVERSLAG

OVER HET VERENIGINGSJAAR 1969

Bestuur

Het bestuur onderging dit jaar geen wijziging en bleef dus als volgt geformeerd: D.A. Kramer, Voorzitter; Mr. Ph. A. J. Mees, Penningmeester; Mejuffrouw J. J. M. H. Oudemans; Ir. J. J. Alexander; N. F. A. M. ten Horn; Ir. H. van Medenbach de Rooy; Ir. J. van Tuil en C. W. van Calcar, Secretaris. De Heren Ten Horn en Alexander legden aan het eind van dit verenigingsjaar hun bestuurstaak neer, laatstgenoemde wegens vertrek naar het buitenland.

Leden

Het ledental, dat op 1 januari 1969 1009 bedroeg, steeg gedurende het afgelopen jaar met 150 leden tot 1159, verdeeld als volgt: 735 leden, 331 huisgenootleden en 93 jeugdleden. Deze stijging van het ledental is waarschijnlijk een gevolg van de grotere publiciteit, die aan onze Vereniging wordt gegeven, waarbij de A. N. W. B.-wandelingen en de Bijzondere Hoge Veluwedag een grote rol hebben gespeeld.

Vergaderingen

Het bestuur kwam 4 maal in vergadering bijeen. Daarnaast vonden nog diverse besprekingen in kleiner verband plaats. De Jaarvergadering werd gehouden op 22 maart. Na afloop der vergadering hield de Heer Eygenraam een zeer interessante causerie over onderzoek in de natuur. Lezing en vertoon der dia's vonden veel bijval. 's Middags werd er gewandeld o.l.v. de Heren Van Medenbach de Rooy en Langenbach.

Hoge Veluwedagen

Een novum was de Bijzondere Hoge Veluwedag, die in samenwerking met de directie van het Park tot stand werd gebracht. Ten einde zoveel mogelijk mensen te trekken was aan de publiciteit voor deze dag bijzonder veel zorg besteed. Het zeer slechte weer gooide echter roet in het eten,

waardoor een groot financieel verlies ontstond. Diegenen echter, die de weergoden getrotseerd hadden, beleefden een zeer interessante dag met demonstraties van houthakken, zoals dat vroeger en tegenwoordig geschied, van eek-schillen, van schapen scheren en van nog vele andere zaken. De Hoge Veluwefilm werd vertoond, er was een kleine tentoonstelling van afwerpstangen en men kon autobusritten maken door de mooiste gedeelten van het Park.

Professor Dr. M. F. Mörzer Bruyns hield op de Voorjaars Hoge Veluwedag op 14 juni een boeiende voordracht over Natuurbeheer. Een aandachtig gehoor gaf na afloop blijk van zijn grote waardering.

Ter gelegenheid van de 43e Hoge Veluwedag op 25 oktober sprak de Heer Planta, wildschut van het Nationale Park, over de fauna van de Hoge Veluwe. Meer dan 200 leden genoten in de Waldhoorn van deze causerie en van de dia's, die planten en dieren toonden in de 4 jaargetijden. De Heer Planta werd na afloop met een ovationeel applaus bedankt.

Natuurpad

Het natuurpad "Hoog Baarlo" kon aan de hand van het gidsje gedurende het gehele jaar bewandeld worden. Er werd dit jaar geen nieuw pad aangelegd.

De Schouw

De lente-, herfst- en winter-Schouw verschenen op de gewone wijze. De zomer-Schouw echter werd vervangen door het speciale nummer, dat werd uitgegeven ter gelegenheid van de Bijzondere Hoge Veluwedag en dat artikelen bevatte uit vorige jaargangen.

Werkgroep Fotografie

Ter gelegenheid van St. Hubertus werd in het Jachtslot aan de voorzitter van het Stichtingsbestuur een map met zeldzame foto's van het kapitale hert Claus overhandigd. Deze foto's waren tijdens de bronst genomen door ons lid de Heer Verdonk. De Werkgroep zegde aan de directeur van de Hoge Veluwe toe te zullen zorgen voor foto's, die alle aspecten van het Park laten zien en die geschikt zijn voor publi-

catie in het propaganda-pocketboekje, dat binnenkort zal verschijnen.

Werkgroep Ornithologie

Het spijt het bestuur te moeten berichten, dat in deze Werkgroep onenigheid is ontstaan. Bemiddelings-pogingen van het bestuur werden van de hand gewezen en de Groep besloot zich te ontbinden.

Ons ledental en de belangstelling voor onze Hoge Veluwedagen en Natuurpaden stemt ons tot grote tevredenheid, doch stelt ons in steeds grotere mate voor problemen van zaalruimte, excursieleiding en hulp bij de aanleg van natuurpaden. Het stemt het bestuur tot grote vreugde, dat steeds weer zoveel leden bereid worden gevonden uit liefde voor het Park bijzonder veel werk voor onze Vereniging te verzetten en het bestuur wil dan ook niet nalaten daarvoor op deze plaats zijn hartelijk dank tot uitdrukking te brengen. Dit neemt echter niet weg, dat een uitbreiding van het aantal behulpzame leden met grote vreugde zou worden begroet. Aldus uitgebracht in de ledenvergadering van 21 maart 1970.

BALANS PER 31 DECEMBER 1969

Activa		Passiva	
Postrekening 951993	f 2.519,70	Vermogen per 1-1-1969	f 11.480,97
Bank Mees & Hope N.V.		Voordelig saldo 1969	" 324,18
gewone rekening	" 309,72		f 11.805,15
spardeposito	" 10.765,70	Vooruitontvangen	
te vorderen interest	" 542,90	contributie 1970	" 1.534,--
idem	" 1,18	Idem na 1970	" 90,--
		Verschuldigde bedragen	" 710,05
	f 14.139,20		f 14.139,20

REKENING VAN BATEN EN LASTEN 1969

Baten			Lasten
Contributies 1969	f 5.573, --	"De Schouw" f 3.381,67	
af: restituties	" 89, --	bij:	
	f 5.484, --	verschuldigd " 442,73	f 3.824,40
Contributies '68 f 132, --		Werkgroepen	" 217, --
Idem 1966/67 " 20, --	" 152, --	De Pampel f 829,97	
Subsidie	" 500, --	bij:	
Natuurpaden	" 358,70	verschuldigd " 189,92	" 1.019,89
De Pampel	" 1.217,05	Bijeenkomsten	" 734,25
Interest f 307,94		Diverse	
Nog te vorderen " 544,08	" 852,02	uitgaven f 3.398,43	
Diverse ontvangsten	" 1.031,78	bij:	
		verschuldigd " 77,40	" 3.475,83
		Saldo Voordelig 1969	" 324,18
	f 9.595,55		f 9.595,55

VERSLAG

Redactie

d.d. 21 MAART 1970 EN
CAUSERIE Dr. A.D. VOÛTE OVER INSECTICIDEN

In de ons vertrouwde omgeving van de aula in het museum opende de voorzitter de vergadering en heette de aanwezigen en in het bijzonder de burgemeester van Ede, de Heer Slot, hartelijk welkom.

Er was veel nieuws te vertellen, o.a. dat de leiding van het Park het plan heeft om het Otterlose zand weer tot het oorspronkelijk stuifzand terug te brengen.

Het ledenaantal is aanzienlijk gestegen, wat zeer verheugend genoemd mag worden, doch wat met zich meebrengt, dat de evenementen straks gesplitst zullen moeten worden. Na de ingekomen stukken, de notulen en de diverse jaarverslagen behandeld te hebben, wordt overgegaan tot de bestuursverkiezing. De Heer Van Tuil, die periodiek aftreedt, stelt zich niet meer herkiesbaar. Hem wordt dank gezegd

voor alles wat hij eerst als adviserend bestuurslid en later als bestuurslid voor de Vereniging heeft gedaan en het boek van Mevrouw Hacke aangeboden. De Heren Alexander en Ten Horn waren reeds afgetreden. De door het bestuur gestelde kandidaten, de Heren Dr. L. J. van Haaften, Drs. J. Oudemans en R. P. Pieters, worden bij acclamatie benoemd.

Vervolgens deelde de voorzitter mede, dat het Museum per 1 oktober voor een interne verbouwing voor een half jaar dichtgaat.

Het natuurpad Hoog-Baarlo is in herdruk en zal in samenwerking met de A. N. W. B. worden uitgegeven.

Ons lid oud-notaris Bruyns heeft een concept gemaakt van de statuten-wijziging en zal aan het Stichtingsbestuur ter goedkeuring worden voorgelegd.

Ondanks het wegvallen van het grootste hert Claus loopt er op de Hoge Veluwe een prachtige wildstand rond. Het machtige gewei van Claus werd binnengedragen en aan de aanwezigen getoond.

Het ligt in de bedoeling enige dagen te organiseren voor gehandicapte kinderen en ook voor oude van dagen het een en ander te doen. Het bezoekers-centrum krijgt meer gestalte en als alles meezit, kan het het komende voorjaar geopend worden.

Na de rondvraag wordt het woord gegeven aan Dr. A. D. Voûte. Zijn causerie behandelt het

VOOR EN TEGEN VAN INSECTICIDEN.

Pas na de oorlog is het gebruik van insecticiden een probleem geworden. Toen pas kwamen de sterk werkende en persistente gechloreerde koolwaterstoffen ter beschikking (D. D. T. en andere middelen). De oorlog is wellicht ten dele door D. D. T. gewonnen. Met dit middel immers kon men de overbrenger van de vlektyphus, de klerenluis, afdoende bestrijden, evenals ook andere ziekten.

Door het gebruik van D. D. T. enz. werd het boerenbedrijf, vooral de tuinbouw rendabeler. Insectenplagen werden aanvankelijk het meest bestreden op mechanische wijze, b. v. de aangestoken vruchten afplukken, oprapen en verbranden. Of op biologische wijze, met de natuurlijke vijand, roofinsecten b. v. het lieveheersbeestje en vogels zoals de kool-

RUIPSEN VAN DE SATINVLINDER OP POPULIERESTAM
(foto: Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem)

mees.

De insectenbestrijding op chemische manier bleek vooral na de oorlog de meest afdoende te zijn.

Successen maakten aanvankelijk blind voor de gevaren. Die werden plotseling algemeen gezien door het boek van Rachel Carson.

Briejer (Zilveren sluiers) zegt: gebruik zo weinig insecticiden als je durft.

Voordelen:

1. Effectieve bestrijding van insectenplagen in de landbouw.
2. Bestrijding van vele ziekten van mens en dier, doordat de overbrengers worden gedood.

Nadelen:

1. Vernietiging van voor ons nuttige diersoorten, zoals vissen en bijen.
In Canada bespoot men met vliegtuigen de bossen tegen een insectenplaag en doodde daardoor tevens de vissen in de rivieren, o.a. de zalm.
Bijen, die besmet stuifmeel mee naar binnen brengen, vergiftigen de korf.
3. Indirecte vergiftiging van andere soorten, doordat vele moderne insecticiden (D.D.T. enz.) persistent zijn, d.w.z. uit zichzelf niet of nauwelijks ontleden, dragen dieren, die te weinig binnenkregen om dood te gaan, het gif met zich rond. Hun roofvijanden kunnen dan met hun gif-dragende prooi te veel gif binnen krijgen en sterven. Zo stierven de roofvogels in Drente na het eten van gif-dragende duiven, die dit gif hadden opgelopen bij het eten van vergiftigd zaad van rogge.
4. Doordat zo ook diersoorten onbedoeld uitsterven, verarmt de natuur.
5. Een nadeel is ook, dat vele schadelijke diersoorten (mythen, muggen) spoedig resistent worden en dan niet meer kunnen worden bestreden, terwijl hun natuurlijke vijanden zijn verdwenen. Zij vormen dan spoedig ernstige plagen.

De mens is vrij resistent tegen de meeste moderne insecticiden. In Zweden vond men in de moedermelk zoveel D.D.T.

dat, als die hoeveelheid gevonden zou zijn in consumptie-melk, deze zou zijn afgekeurd.

Doordat D.D.T. niet afgebroken wordt, is zelfs na onderzoek gebleken, dat de Pinguins aan de Zuid-Pool dit gif bij zich droegen.

De nadelen zijn zo groot, dat wij zullen moeten streven naar vermindering van gebruik van insecticiden en wel zodanig, dat de levensgemeenschap intact blijft.

Een methode, waarbij een minimale, chemische bestrijding wordt gecombineerd met andere methoden, noemt men een geïntegreerde bestrijding.

Een ander ding is de luchtverontreiniging. Om te beginnen moet onze mentaliteit veranderen. Ieder moet zijn eigen vuil behouden, vernietigen of verwerken. Voor ieder afzonderlijk is dit nog te dragen, maar de totaliteit is niet meer te dragen.

Dr. Voûte gaf ons een kijkje in een belangrijk, ernstig onderwerp met veel treffende voorbeelden, en soms met een heerlijke humor, zodat we er niet bij neer gaan zitten, maar met meer begrip positief mee kunnen werken.

HET VINGERHOEDSKRUID

H. C. Klein

De Hoge Veluwe telt vele bekoorlijke plekken en ieder van ons heeft er wel ergens zijn uitverkoren plaats.

Zo vertoef ik graag in de omgeving van het ten westen van de autoweg ter hoogte van het Bunterbos gelegen wekje.

Een echte boswei nog, waarop zich in het voorjaar en de voorzomer allerlei vogelbedrijvigheid afspeelt. De insiders weten wel, dat deze wei in het noorden is begrensd door een rij fraaie Weymouthdennen. Aan de zuidkant is er zo iets als het enge bos, dat thans veel aan zijn duisterheid verloren heeft nu er met kundige hand aan is gewerkt. De rij donkere Taxusbomen staat er nog. De slootkant is er als altijd versierd met een tapijt van het Pluisjesmos, waar vlakbij een forse eik troont die op zijn voet aan Klauwtjesmos gastvrijheid verleent. Dat is daar bij de viersprong, waar op de eiken zo veelvuldig de ananasgallen voorkomen.

VINGERHOEDSKRUID (*DIGITALIS PURPUREA*)

Extra luister wordt hier bijgezet door het Vingerhoedskruid dat er omstreeks het begin van juni zijn fraaie rose-rode bloemen ontvouwt. U kunt ze vinden even buiten de invloed van de schaduw van die machtige eikenplu, links van het pad op de greppelrand wanneer u in de richting van de Weymouths gaat. Een juiste plaats, want het Vingerhoedskruid is, evenals het bekende Wilgeroosje, een zogenaamde kaal-slagplant. Elders in Europa kan dit kruid bij kaal-slag of, wanneer het bos door bijvoorbeeld insectenvraat rampzalig wordt vernield, massaal gaan optreden. Dat is hier niet het geval, maar deze midden- en zuid-westeuropese plant, die in ons Zuid-Limburg nog tot de gewone verschijningen behoort, is elders in Nederland zeldzaam. Het is dus verheugend, dat hij ons park met zijn aanwezigheid vereert. Ook elders op de Hoge Veluwe komt het Vingerhoedskruid voor en u zult hem ook vinden langs de route van het nieuwe natuurpad Otterlaun in de buurt van de Aenstoot. Met het feit dat hier sprake kan zijn van verwildering moet natuurlijk ernstig rekening worden gehouden, doch dit kan de vreugde van het beschouwen van één van de mooiste europese planten niet weerhouden.

De wetenschappelijke naam luidt *Digitalis purpurea* (Lat. *digitabulum* = vingerhoed). *Purpurea* duidt op de meest purperrode kleur van de inderdaad vingerhoedvormige bloemen die zich aan de steel naar één zijde richten. De stelen zijn, evenals de onderkant van de bladeren, behaard. Ook de fraai gestippelde onderlip van de bloemen is behaard. Boven in de buisvormige bloem bevinden zich de vier meeldraden en de stamper, die zo zijn geplaatst dat de hommels, op zoek naar de nectar, op de rug worden bepoederd met stuifmeel dat bij het bezoek aan een volgende bloem op de rijpe, kleverige stempel achter blijft. Na de bloei vallen de hoeden af doch nog lang daarna blijven de lange tweeslippige stijlen op de snel in omvang toenemende zaaddozen staan. De wind slingert de rijpe zaden uit de zich openende peer-vormige doosjes. Uit het zaad ontwikkelt zich een bladrozet en een stevige paalwortel waarin de voedselreserves worden opgeslagen voor de bloei die zich in een volgend jaar voltrekt. De plant is dus tweejarig. Ik heb in mijn tuin een exemplaar gehad die een derde jaar met een viertal bloei-stengels nog eens bloeide, hetgeen natuurlijk een uitzonde-

ring was. U kunt dus in de winter op de groeiplaatsen van het Vingerhoedskruid de rozetten van de donkergroene bladeren aantreffen.

Elders in Europa, en al spoedig over onze zuidelijke grens, kunnen we een kleinere, onbehaarde verwant van ons Vingerhoedskruid aantreffen. Dat is het Geel Vingerhoedskruid waarvan de fraaie gele bloempjes zo klein zijn, dat er maar net een hommelpop in past. Ook deze bloempjes zijn eenzijdig langs de bloeistengel opgesteld. Veel minder algemeen is het Grootbloemige Vingerhoedskruid dat in de Alpen en Pyreneeën voorkomt. Het is een behaarde plant waarvan de slippen van de gele bloemkroon sterk naar buiten zijn omgebogen. Wij troffen hem veel aan in het gebied van de Franse Alpen dat de afgelopen winter zo erbarmelijk door een lawineramp werd getroffen.

Dan wil ik ten slotte nog vermelden de Wollige Vingerhoed die zijn verspreidingsgebied heeft van de oostelijke grenzen van Oostenrijk tot aan de Zwarte Zee. De dichte beharing, die deze plant een grijs uiterlijk verleent, is een aanpassing aan het ruige klimaat ginds. Deze plant toont een zeer rijke bloei. De bruinige bloemen hebben een zeer lange, meest witte onderlip.

Alle vingerhoedskruiden zijn giftig en de onze (*D. purpurea*) wordt zelfs als zeer giftig geoordeeld. Een kwade zijde heeft dat gelukkig niet. Dit geslacht van kruiden biedt niets dat tot eten noodt. Geen sappige bessen met verradelijke inhoud, zoals er nog al wat voorkomen. Zelfs de gedroogde bladeren van mijn herbarium-exemplaren smaken nog even akelig bitter als die van de levende plant, die bovendien niet aangenaam ruikt.

Toch worden alle bestanddelen van de vingerhoedskruiden door de farmaceuten met grote ernst en volharding in rector en reageerbuis tot in de kleinste bijzonderheden onderzocht als geldt het 't zoeken naar het elixer des eeuwigen levens. Vooreerst is het zeker, dat de uit de vingerhoedskruiden bereide geneesmiddelen reeds ontelbaren het leven hebben gered of, op zijn minst, beduidend hebben verlengd. De uit onze Vingerhoedskruid (*D. purpurea*) bereide bestanddelen worden samengevat onder de benaming Digitaline. De Wollige Vingerhoed (*D. lanata*) levert het Lanatoside. Het zijn uiteraard zeer nauw verwante stoffen waarvoor

GROOTBLOEMIG VINGERHOEDSKRUID (*DIGITALIS GRANDIFLORA*)

vooral de hartspier zeer ontvankelijk is. Zij moedigen deze spier aller spieren aan tot een verhoogde werking, terwijl er ook een stijging van een te lage bloeddruk mee wordt bewerkstelligd. Het lanatoside wordt na toediening in het lichaam snel afgebroken en daaruit verwijderd. Het digitaline daarentegen verankert zich stevig in de hartspier en kan daar zelfs worden opgestapeld.

Het is de geneesheer, die, al naar de aard van de aandoening, bepaalt welk middel en welke dosering nodig is om een juiste hartwerking van de patiënt te bewerkstelligen. Hieruit blijkt wel welke gevaren er schuilen in het zogenaamde zelfdokteren dat niet zelden wordt beoefend. Gelukkig, dat de Wet op de Geneesmiddelenvoorziening zo'n uitstekende bescherming biedt.

Al met al levert het geslacht Vingerhoedskruid medicamenten, die in deze tijd met een angstwekkende toename van hartkwalen een bijzonder belangrijke plaats innemen.

Voorkomen is echter beter dan genezen. Te weinigen beseffen dit en nog minder mensen beseffen, dat het op zijn tijd zwerven in de vrije natuur, het observeren van het planten- en dierenleven een van de beste geneesmiddelen is in deze dolle tijd. Daarom houd ik straks maar weer al te graag mijn pelgrimage naar dat plekje bij de wei, waar hopelijk het Vingerhoedskruid zal bloeien als voorheen. Maar, hij bloeit niet voor mij alleen, ook voor u en daarom wilde ik hem u zo graag voorstellen.

Mocht U er meer over willen weten, dan kan ik u vertellen, dat er waarschijnlijk over geen plantengeslacht meer is geschreven dan over het geslacht Vingerhoedskruid. Het werkje "Der Rote Fingerhut" van Dr. Horst Wirth, uitgave Die Neue Brehm-Bücherei, kan ik u echt aanbevelen en u vindt er 87 literatuurverwijzingen in.

DE VALKERIJ IN DE NEDERLANDEN

Het is plezierig om lid van de Schouw-redactie te zijn. Maar één van de plezierigste dingen hierbij is wel het feit, dat je zo nu en dan allerlei leuke publicaties onder ogen krijgt, met het verzoek ze te willen bespreken. Zo ook nu weer. Het Valkeniersverbond Adriaan Mollen zond ons haar Jaarboek 1969. Als je Brabander bent en je jeugd in de buurt van Valkenswaard

hebt doorgebracht . . . je hart gaat open. In de omgeving van deze plaats woonden en leefden de laatste grote Nederlandse valkenvangers en -africhters. Maar goed, die jeugdherinneringen zijn natuurlijk een persoonlijke emotie die bij een recensie niet mee mag spreken. Maar ook iedere ander, die van de natuur houdt, vindt er iets van haar/zijn gading. Zoekt U zelf maar uit: Recente inzichten in de relatie tussen bestrijdingsmiddelen en roofvogels, Haviken op de vliegbasis Leeuwarden, een artikel over het trainen met een ekster, over een havik zonder kuren, ornithologisch jaarverslag 1968 - 1969, op jacht met een wilde slechtvalk en ten slotte een aantal verslagen van excursies

naar het buitenland. Alles geïllustreerd met goede tekeningen en foto's. Propaganda maken voor het Valkeniersverbond heeft weinig zin; de valkerij moet je in je vingers en in je ziel hebben. Donateurs vragen ze echter wel. Niets voor U?

En . . . als U dit boeiende jaarverslag wilt hebben: voor f 3,80 hebt U bijna 50 bladzijden intens genot. Bestellen bij G. A. van Nie, Moormanlaan 11 te Kneegsel (post Steensel) N.Br.

B. S.

NATUURGIDS VOOR BOS EN HEI

H. C. Klein

Wat een genoegen verschaften mij het boekje "Der Alpenwanderer" van Dr. Jakob Graf en Agathe Graf bij mijn vele omzwervingen in het Alpenland. Later stelde Dr. Graf, in samenwerking met M. Wehner, "Der Waldwanderer" samen. Aangezien wij geen bergen maar gelukkig nog wel bos bezitten, verscheen bij L. J. Veen's Uitgeversmaatschappij N. V. in Amsterdam in een sublieme vertaling en bewerking door J. E. Sluiters "Der Waldwanderer" in het nederlands onder de titel "Natuurgids voor Bos en Hei".

In een algemeen gedeelte wordt kort maar krachtig de levensgemeenschap van het bos en de levensvoorwaarden in verschillende bossen geschetst. Hieraan zijn toegevoegd een negentiental duidelijke tekeningen met de beschrijving van de winterkenmerken van een aantal loofbomen en struiken. Onder het hoofd "De planten van het bos" wordt een aantal loofbomen, naaldbomen, struiken, kruiden, enkele mossen en korstmossen, de wolfsklauw,

etbare en giftige paddestoelen besproken. Het is eenvoudig, althans wanneer ze bloeien, om planten en struiken in de gids te vinden. Zij staan in de inhoud vermeld als planten en struiken met witte, gele, rode en groene bloemen. Daarachter wordt het nummer van de bladzijde gegeven, waarop men ze kan vinden. Duidelijke tekeningen vergemakkelijken het speurwerk. Bij iedere beschrijving is een tekening in de kantlijn gevoegd. De tekeningen zijn zwart-wit. Voor de paddestoelen zijn enkele zeer goede kleurenplaten opgenomen.

U zult niet alle in de gids opgenomen planten in onze bossen vinden, doch dit is geen bezwaar, want de gids is ook geschikt voor wandelingen in de bossen buiten onze grenzen.

Onder het hoofd "De dieren van het bos" ressorteren 130 pagina's en ik vraag me af "Op welke vraag krijgt de geïnteresseerde wandelaar geen antwoord". De samenstellers hebben aan waarlijk zeer veel gedacht. Prenten, sporen, uitwerpselen, vraat- en veegplaatsen, braakballen. Wat wil hij weten van de geweien van hert en ree, bladrollers, gallen, nachtvlinders, vogels of spinnen. Er is wel iets van te vinden, verluichtigd met tekeningen en foto's. Deze gids is een vademecum voor de boswandelaar die er geen behoefte aan heeft om dikke flora's en vogelboeken mee te torsen, doch gewoon wil weten wat zijn pad kruist.

Dat de heide niet uit de verf komt is m. i. begrijpelijk. De oorspronkelijke titel van dit fraaie werkje is "Waldwanderer" en als natuurgids voor het bos past deze pittige uitgave in de zak van elk lid van onze vereniging en van elke vriend van het bos. Zij zullen er gegarandeerd evenveel genoegen aan beleven als ik aan Graf's Alpengids.

Gevat in een groene, soepele plastic omslag is deze gids met zijn 7 vierkleuren- en 20 zwart-wit-fotopagina's, 32 illustraties en 377 tekeningen in de tekst voor f 18,50 zeker niet te duur.

MUSEUMNIEUWS

COLLECTIE

MARGUERITE ARP-HAGENBACH

Onder het langzamerhand aanzienlijk aantal belangrijke Zwitserse collecties van moderne kunst neemt die van Marguerite Hagenbach een bijzondere plaats in.

27 juni - 16 augustus

Door de vriendschap met vele kunstenaars, in het bijzonder met Sophie Täuber-Arp en Arp, wiens tweede vrouw zij zou worden, maar ook door haar uitgangspunt en gerichte keuze in de constructivistische stromingen, bouwde Marguerite

Hagenbach een collectie op van hoge kwaliteit, die zij steeds aangevuld heeft met werk van jonge kunstenaars.

De verzameling ontstond in 1937 (aanleiding was de Constructivistententoonstelling in de Kunsthalle van Basel in 1937), terwijl het merendeel van de stukken na de tweede oorlog werd verworven. Vanaf het begin kocht Marguerite Hagenbach werk van Arp en Sophie Täuber, die beiden met een groot aantal werken in de verzameling vertegenwoordigd zijn.

Vantongerloo, Max Bill, Van Doesburg, Gerstner, Gorin, Lohse, Moholy-Nagy, Mondriaan, Mortensen, Vasarely, Tomasello en Vordemberge-Gildewart zijn enkele van de namen van kunstenaars uit de richtingen van de concrete kunst (om een algemene term te gebruiken), van wie werken in deze verzameling aanwezig zijn.

Van de dadaïstische richting vindt men er o. a. Marcel Duchamp, Max Ernst, Giacometti, Hanna Höch, Paul Klee, Miró, Picabia en Kurt Schwitters.

De tentoonstelling in Otterlo zal een keuze uit de hele collectie laten zien.

Op het grote veld in het Beeldenpark staan gedurende de zomermaanden een grote witte Knoop in polyester van Shinkichi Tajiri uit 1969, de Zuil van Volten, een groot 2-delig beeld: Kubus en Stapeling, 1968-1969 van Carel Visser en de 5-delige sculptuurgroep: Wandering Rocks van de Amerikaanse minimal-artist Tony Smith.

Met de beelden van Fontana, Richey, Paolozzi, Etienne Martin, King en Dodeigne is ook in het nieuwe gedeelte van het beeldenpark nu een zeer levendig geheel ontstaan, die een wandeling tussen de (in juni) bloeiende rhododendrons en lelietjes van dalen zeer de moeite waard maken.

VERENIGING VAN "VRIENDEN VAN DE HOGE VELUWE"

Uit de Statuten:

Art. 2. De vereniging beoogt het aankweken van een hechte band onder hen, die belang stellen in de Stichting "Het Nationale Park de Hoge Veluwe", gevestigd te 's-Gravenhage, alsmede het bijstaan van het bestuur van die Stichting in het verwezenlijken van de doeleinden, die het krachtens de grondregelen van die Stichting heeft na te streven.

Art. 3. 1. De vereniging tracht haar doel te bereiken door in nauwe samenwerking met het dagelijks bestuur van de Stichting "Het Nationale Park de Hoge Veluwe"

- a. in brede kring belangstelling te wekken voor "Het Nationale Park de Hoge Veluwe" door het stimuleren van het bezoek aan dit park;
- b. het organiseren van één of meer "Hoge-Veluwedagen" per jaar;
- c. het vormen van werkgroepen uit en in bijzondere gevallen mede buiten haar leden, ter bestudering van bepaalde onderdelen, mogelijkheden en belangen van "Het Nationale Park de Hoge Veluwe";
- d. het dienen van advies en/of het doen van voorstellen aan het dagelijks bestuur voornoemd;

BESTUUR:

Jhr. W.H. de Beaufort, Maarn, Ere-Voorzitter

D.A. Kramer, Hoenderloo, Voorzitter

C.W. van Calcar, Secretaris, Berg en Dalweg 5, Beekbergen, tel. 05766 - 1500

Mr. Ph. Mees, Rotterdam/Hoenderloo, Penningmeester

Leden:

Drs. J. A. F. Roelen, burgemeester van Arnhem

Mr. A. L. des Tombe, burgemeester van Apeldoorn

J. Slot, burgemeester van Ede

Dr. L. J. van Haften, Arnhem

Mej. J. J. M. H. Oudemans, Amsterdam

Drs. J. Oudemans, Beekbergen

R. P. Pieters, Bennekom

Adviserende leden:

Drs. R. W. Oxenaar, Directeur Rijksmuseum Kröller-Müller, Otterlo

Ir. H. van Medenbach de Rooy, Dir. Nat. Park de Hoge Veluwe, Hoenderloo

REDACTIE "DE SCHOUW":

Mevr. E. H. Prakke-Kley, Oosterbeek

F. H. Nauta, Alphen aan den Rijn

B. E. Schöffner, Duiven

Secretaresse:

Mevr. W. M. C. Vogelzang-Gieske

Apeldoorn, Balmerstraat 40

telefoon 05760-18705

De minimum-contributie bedraagt f 7,50 voor gewone leden; voor huisgenoten van leden f 2,50. Voor jeugdleden f 1,00. Organisaties en verenigingen kunnen als zodanig lid worden voor ten minste f 10,00 per jaar. "De Schouw" wordt U gratis toegezonden. Contributies dienen overgemaakt te worden aan de Ver. van Vrienden van De Hoge Veluwe, giro 951993 te Driebergen.

